

C. B. Davenport: Body Build; its developments and inheritance. Bulletin No. 24, 1925. Eugenics Record Office.

Deze verhandeling is een verkorte uitgave van een boek over hetzelfde onderwerp, dat verleden jaar door de Carnegie Institutions te Washington is uitgegeven (publicatie No. 329). Zij begint met een definitie van hetgeen Davenport onder lichaamsbouw verstaat. Als index bij het statistisch onderzoek wordt het quotiënt tusschen borstomvang en lichaamslengte genomen, welk quotiënt afzonderlijk tijdens den groei en bij de volwassenen ter beschouwing komt. Bij volwassenen, waarover het onderzoek grootendeels gaat, gaan veranderingen in den bouw gepaard met veranderingen in den borstomvang.

Al naar hun slankheid of gezetheid werden de onderzochte personen in zes groepen verdeeld. Wanneer de nakomelingschap van slanke ouders werd onderzocht, bleek deze een minder groote variabiliteit te hebben dan die van gezette ouders; een minder grooten terugslag naar de gemiddelde index. Davenport veronderstelt, dat een grootere heterozygotie der gezetten hiervan de oorzaak is, d.w.z. dat deze meer factoren, betrekking hebbend op slankheid, in verscholen toestand dragen dan de slanken dit ten opzichte van gezetheid doen. Vergelijkend onderzoek bij gekruist huwelijk brengt hem tot het aannemen van minstens drie bepalende erfactoren, welke vermoedelijk via de organen van inwendige afscheiding (als de schildklier, de hypophysisklier enz.), werkzaam zijn. De segregatie van erfactoren in het nageslacht, door verscheidene tabellen, krommen en eenige familiestamlijsten toegelicht, wijst op de geldigheid van de wet van Mendel. Een huwelijk tusschen twee personen, die beide uit een gekruist huwelijk zijn voortgekomen (slank en gezet) geeft een buitengewoon variabele nakomelingschap.

Davenport ontkent volstrekt niet, dat uitwendige omstandigheden, als b.v. ook de geographische ligging, invloed kunnen hebben op de mindere of meerdere neiging tot gezetheid. In hoofdzaak zijn het echter factoren aan de erfelijke constitutie gebonden, welke regelend werkzaam zijn. Er bestaan, wat deze eigenschap bij den mensch betreft, naast individueele verschillen, ongetwijfeld ook rasverschillen.

M. A. v. H.

Marc Bloch. Les rois thaumaturges, étude sur le caractère surnaturel attribué à la puissance royale, particulièrement en France et en Angleterre. (Publications de la faculté des lettres de l'université de Strasbourg, fascicule 19.) Librairie Istra. Strasbourg 1924. Geïllustr. 500 bladz. Prijs 36 fr.

De gave, aan de Fransche en Engelsche koningen toegeschreven, door handoplegging „les écrouelles”, „the king's evil” of de scrofulen, zooals onze voorouders deze ziekte noemden, te kunnen genezen, heeft tot onderwerp gediend voor een groot aantal studies en artikelen, die dit verschijnsel van verschillende kanten hebben bekeken.

Historisch is dit gebruik in Frankrijk tot het begin der 12e eeuw (Philippe I en Louis VI) te volgen en zou in Engeland het eerst door Eduard den Belijder

zijn toegepast. Volgens Bloch berust deze laatste meening op een overlevering, waarvan door Hendrik I gebruik werd gemaakt om zijn aanspraken op den Engelschen troon een vasteren grondslag te geven. Door de persoonlijke gave van een begenadigd voorganger aan de koninklijke waardigheid te verbinden, zou hij getracht hebben zijn onderdanen van het goddelijk recht van het koningschap te doordringen. Hoewel in meer primitieve samenlevingen allerlei voorbeelden zijn te vinden van bovennatuurlijke gaven van vorsten en hoofden, van wie zegen en voorspoed op hun stam uitstraalt, bestaat er tusschen deze oorspronkelijke dynamische opvatting en het eerst in de middeleeuwen opkomend geloof aan de genezende kracht der Fransche en Engelsche koningen bij een vrij duidelijk omschreven ziekte, geen continuïteit.

Al is de invloed van een nog niet volkomen verdwenen overtuiging van den goddelijken oorsprong en de goddelijke krachten van een vorst niet volkomen weg te cijferen, de historische feiten wijzen er nadrukkelijk op, dat de middeleeuwen verband zochten tusschen de zalving van den koning bij zijn troonsbestijging, die hem een soort priesterlijke wijding gaf, en de hem toebedeelde gave. De hervorming heeft aan dit geloof weinig afbreuk gedaan; nog onder Lodewijk XIV en Karel I geschiedde de handoplegging met groot ceremonieel en onder geweldigen toeloop van daarvoor in aanmerking komende lijders. Ook de geneeskundigen twijfelden over het algemeen niet aan den zegenrijken invloed van: *le toucher royal*. Een uitzondering maakt de Vlaamsche chirurg Yan Yperman, die in overeenstemming met de heldere en zakelijke denkbeelden, waarvan zijn werk getuigt, de meening ten beste geeft: „Van des conincs evele, sal men jou nog segghen her hebben vele lieden ghelove ane den coninc van Vrankerike, dat hem God macht heeft ghegheven scrouffelen te ghenesen, die loepen ende dat alle met sine begripe van der hant ende dese lieden ghenesen vele bi hore ghelove ende onderwilen ghenesen si niet”.

Merkwaardig is het, dat een andere Nederlander, Willem III, koning van Engeland, als overtuigd Calvinist wars van alle Roomsche superstitiën, er niet toe over te halen was, van deze gave van het koningschap bij God's genade zijner voorgangers gebruik te maken en een lijder, die er op aandrang, met de nuchtere opmerking: „God give you better health and more sense”, afscheeptte. Hoe St. Marcoul als patroon dezer lijders en de zevende zoon met den koning deze gave deelden en tot welke verwarringen en samensmelting van naast elkaar staande begrippen deze omstandigheid aanleiding heeft gegeven, is niet in het kort weer te geven. In de literatuur zou eerst in het begin der 16e eeuw van den zevenden zoon als genezer der *écrouelles* gesproken worden.

Van deze speciale gave is eigenlijk alleen in Frankrijk en Engeland sprake; in andere landen is de geneeskundige invloed van dezen door het lot aangewezen genezer van meer algemeenen aard. Het ligt dus voor de hand aan te nemen, dat we hier te doen hebben met een „contamination des croyances”, die in die landen de gave der koningen ook aan den door het getal zeven onderscheiden genezer, wiens zegenrijke vermogens waarschijnlijk van zeer ouden oorsprong zijn, overdroeg. Merkwaaardig is het dat in ons land beide meeningen naast elkaar voorkomen en de zevende zoon hier en daar als de aangewezen persoon om het „koningszeer”, een hardnekkigen vorm van klieruitslag, te genezen, wordt beschouwd. Of deze laatste voorstelling autochtoon is, of aan een der naburige landen ontleend, lijkt mij echter moeilijk uit te maken.

Door zijn veelzijdig karakter, zijn ruimen opzet, zijn uitvoerige en betrouwbare documentatie, zijn vlotten en aangenamen stijl mag deze degelijke studie, die geen kant van het vraagstuk, dat zij behandelt, verwaarloost, op de belangstelling van geschiedkundigen, ethnologen, folkloristen, en geneeskundigen gelijkelijk aanspraak maken.

M. A. VAN ANDEL.

Hans Klähn: Das Problem der Rechtshändigkeit. 86 blz. Berlin 1925. Verlag von Gebrüder Borntraeger.

Op grond zijner zeer uitvoerige navorschingen, waarbij vooral ook het gebruik der handen door den vóórhistorischen mensch en bij de laagstaande volken van den tegenwoordigen tijd werd nagegaan, voorzoover men zulks uit het gebruik van wapenen en werktuigen, alsook uit de kunstprodukten dier primitieve menschen kan afleiden, en verder uit de bevindingen bij de anthropoiede apen, komt Schr. tot de volgende conclusies:

1. de functies der hand worden in den loop der tijden van zeer eenvoudige steeds gecompliceerder;
2. deze gang van zaken valt zoowel tijdens het individueele leven als in de geschiedenis der menschheid te constateeren. De rechtshandigheid treedt eerst dan op, wanneer door de hand primitieve verrichtingen moeten worden uitgevoerd; zij wordt echter eerst bij het verrichten van ingewikkelder functies manifest;
3. bij den oermensch van het diluvium en ook in het tertiair kwam linkshandigheid niet frequenter voor dan tegenwoordig; integendeel, zij wordt bij den recenten mensch in Europa veel meer geconstateerd. De meeste gevallen van linkshandigheid wijzen op verval van ras; zij zijn van abnormalen of pathologischen aard, althans voor het grootste deel. Ook bij de primitieve volken van den tegenwoordigen tijd komt linkshandigheid zeldzamer voor dan bij den Europeaan;
4. de toename der rechtshandigheid in den loop der tijden is het gevolg geweest van van buiten inwerkende factoren. Vooral het eten en bemachtigen van dierlijk voedsel zou daartoe aanleiding hebben gegeven;
5. Linkshandigheid is geen atavistisch verschijnsel; de aap is ambidext;
6. Bij de anthropoieden is van eene meerdere functie der rechterhand nog volstrekt geen sprake. Rechtshandigheid is een typisch menschelijke eigenschap.

K. de Z.

A. Bros. L'Ethnologie religieuse. Introduction à l'étude comparée des religions primitives. (Bloud et Gay, Paris 1923), 284 pag., 20 francs.

Een serie lezingen, gehouden aan het Institut Catholique de Paris in 1920, die volgens het voorbericht dienen moet om te waarschuwen tegen een „synthèse d'esprit implicite ou avouée, mais non discutée”, die leidt en oriënteert bij het groepeeren der feiten. Dit boek wil er de missionarissen ook op wijzen „à se défier des vues systématiques, à observer et critiquer les faits, à les grouper objective-ment”. Het saluut aan P. Schmidt wijst meteen de richting van het werk aan. 't Beoefenen van de „ethnologie religieuse” is noodig, vooral nu 't animisme van Tylor en 't sociologisme van Durkheim zoovele aanhangers trekken. In 't voetspoor van P. Schmidt en Anthropos wil de schrijver opkomen tegen de „philosophie évolutionniste radicale, qui inspire une mauvaise méthode.” Hij wil nu geven aanwijzingen tot een methode berustend op feiten.

Na de definitie van 't begrip ethnologie en haar plaats ten opzichte van sociologie, praehistorie, enz., volgt een korte geschiedenis der religieuse ethnologie, waarin vooral Lafitau met eere genoemd wordt en ten slotte Graebner en Schmidt als voorbeeld gesteld worden. Daarop volgt 't „objet de l'ethnologie religieuse”, waarin verworpen wordt de idee als zou de ethnologie de verklaring geven van alle godsdienstige feiten. Daarbij komen ter sprake magie, animisme, taboe en totemisme. De verklaringen door evolutionisme, psychologie en „cycles naturels” passeeren de revue. De hulpwetenschappen: geschiedenis, archeologie, anthropologie, linguïstiek, geographie en folklore worden besproken, waarna behandeld worden

de waarneming, de waarnemer en de kritiek er op. Goede opmerkingen wisselen in deze 30 bldz. (88—118) af met minder begrijpelijke. 't Is niet recht duidelijk, waarom een samengaan van een bepaalden dakvorm met 't totemisme meer waarde heeft dan juist die van samengaan. Als voorbeelden van waarnemers krijgen we P. Lejeune, Lafitau, Charlevoix, Petitot e.a.

't Hoofdstuk over de interpretatie der feiten, waarschuwt op blz. 149 tegen 't vinden van eigen gevoelens in de primitieve feiten, maar op bldz. 151 wordt de missionaris de beste waarnemer genoemd, omdat hij weet wat een offer is en 't dus onmiddellijk waarneemt! Maar toch ook hier is een gulden verzameling van richtlijnen uit op te diepen.

Nu volgen *comparaison*, *classification* en *définition*. Vooral de classificatie in *cultuurzônes* bevat den schrijver, maar is voor den lezer 't minst bevredigend, want zulke feitenconstateeringen brengen geen stap verder als 't logisch verband niet duidelijk is. Schmidt en Ratzel doen hier wel dienst, evenals in 't volgende hoofdstuk der causale verklaring. Graebner is de man en zijn methode is de methode. In de 2 laatste hoofdstukken komen dan de systemen van Tylor en Durkheim op de snijtafel.

Alles bijeengenomen, een boek, dat niet overtuigend is, vooral niet in de behandeling der cultuurhistorische methode. Maar rijk aan goede opmerkingen, rijk ook aan wrijfpunten (en wat is in een boek vaak beter dan aansporing tot debat). Bovendien, we zijn niet rijk aan eenvoudige methodiekboeken voor de ethnologie en dus al dankbaar voor dit onvolkomen werk.

W. R. HEERE.

J. H. F. Kohlbrugge. Practische Sociologie. Deel I. Sociale Opvoeding. De mensch in dienst der maatschappij, blz. 224, J. B. Wolters' U. M., Groningen, den Haag, 1925. Prijs f 3.90.

Dit werk is door den recensent met verwondering, die ten slotte tot verbazing overging, gelezen. Het is reeds een weinig aanbevelenswaardige weg, vóórdat men zijn theoretisch standpunt heeft uiteengezet, tot het weergeven van praktische denkbeelden over te gaan — de „zuivere” wetenschap gaat nu eenmaal aan de „toegepaste” logisch vooraf. Dezen weg toch te gaan is alleen dan gerechtvaardigd wanneer een „praktisch” auteur zich geheel steunt op andere theoretici of wanneer de fundeering van de toegepaste wetenschap overal in het werk evident blijkt.

Bij het boek van professor Kohlbrugge is hiervan echter geen spoor te vinden. Erger nog: de schrijver meent blijkens het voorwoord dat zijn werk een leerboek voor de sociologie is. Het heeft geen doel er hier doekjes om te winden: daarvan heeft de arbeid van professor Kohlbrugge niets. De sociologie is immers iets geheel anders. Zij is de wetenschap van de menselijke samenleving, met als doel de wetten, die haar ontwikkeling beheerschen, op te spuren. Zij heeft haar voorloepers in een Montesquieu, een Ferguson en een Herder, haar corypheeën zijn een Comte, een Spencer, een Morgan en een Marx en zoovele andere grootsche figuren. Het is in hooge mate verwarring stichtend, een werk, dat moest heeten „Opmerkingen over „maatschappelijk werk” (Toynbee e.d.) of iets dergelijks, met den weidschen titel van sociologie te bestempelen. Te meenen dat daarvoor leerstoelen aan universiteiten noodig zouden zijn, is eenerzijds het doel van het hooger onderwijs miskennen, anderzijds de rechten van de praktijk te kort doen.

Met het bovenstaande is uit den aard der zaak niet gezegd, dat een leerboek over toegepaste sociologie, mits theoretisch gefundeerd, van geen nut zou zijn. Integendeel. Het zouden dan echter vele leerboeken moeten zijn, daar het terrein der maatschappij veel te groot is om door één schrijver omvat te kunnen worden.

De auteurs ervan zouden, wil men eenig succes van dergelijke werken verwachten, zowel theoretisch goed onderlegd als geruimen tijd practisch werkzaam moeten zijn geweest. Het is zeer dubieus of op het oogenblik reeds aan deze eischen op alle terreinen in voldoende mate zou kunnen worden voldaan.

Het werk van professor Kohlbrugge zou als schoolvoorbeeld kunnen dienen van wat er van een z.g. „praktisch” boek terecht komt, waaraan iedere theoretische grondslag ontbreekt. Nu eens radicaal-getint, dan weer oer-conservatief of zelfs reactionnair, pruttelt en bromt de schrijver over allerlei maatschappelijke verhoudingen, keurt bijna alles af en weet dan ten slotte wel het een of ander huismiddeltje aan te bevelen. Men zou het een onsociologisch gefundeerde klacht over egoïsme kunnen noemen, de remedies daartegen verdienen geen andere qualificatie dan: sociale kwakzalverij.

Uit den aard der zaak komt soms de theoreticus bij den practicus om den hoek kijken¹⁾. Dan blijkt het dat professor Kohlbrugge feitelijk een ontkenner is van alle sociologie. Op p. 16 bijv. zegt hij: „Het sociale leven hangt af van het persoonlijke leven. De rampen der maatschappij hebben haar wortels in de fouten van afzonderlijke personen. Daarom kan een sociale wedergeboorte slechts tot stand komen door de wedergeboorte der afzonderlijke menschen, dus door invloed uit te oefenen op hun wil en geweten, op hun geheele geestelijke zijn”. Het is het goed recht van dezen schrijver de sociologie als niet bestaand te beschouwen, mits hij dan behoorlijke argumenten voor zijn stelling aanvoert, en mits hij zijn geschriften dan niet met een naam versiert, die er niet bij behoort.

Het ligt geheel buiten de lijn van „Mensch en Maatschappij” op den inhoud van „Praktische sociologie” verder in te gaan. De kritiek der practici zal wel niet uitblijven, niet alleen om wat er in het boek ontbreekt — b.v. reclasseeringsarbeid en armenzorg (maatschappelijk hulpbetoon) — maar vooral om wat er in staat. De schrijver dezer regelen is onbevoegd over de meeste dezer practische onderwerpen te oordeelen; waar hij toevalliger wijze dit wel eenigszins is (woningvraagstuk), kan hij alleen verklaren dat hij professor Kohlbrugge niet als gids op dit terrein zou willen aanvaarden. Dit gedeelte bevat niet veel meer dan losse opmerkingen van een belangstellend en kritisch gestemd man, die eens eenige weken tegen de problemen en de pogingen tot oplossing aangekeken heeft.

Slechts één algemeene opmerking ten slotte. De kritiek op het detail van het boek door de practici zal niet malsch zijn; men behoeft geen groot profet te zijn om dit te voorspellen. In één opzicht schaart recensent zich onvoorwaardelijk aan hun kant, wanneer zij klagen over de onvoldoende of geheel ontbrekende bronvermelding. Hij heeft veel gelezen en gezien, en veel menschen gesproken, zegt de schrijver in zijn voorwoord. Wat en wie dat zijn, komt men niet te weten. „Men” heeft hem gezegd dat dit en dat en nog zooveel anders niet deugt. Wie zijn dat? Heeft men bijv. het recht op zulke vaagheden een „School voor Maatschappelijk werk” af te breken? Ik meen dat tegen een dergelijke methode van doen ten ernstigste geprotesteerd dient te worden. En wat te zeggen van een algemeene bewering: dat de leeraren van het M. O. weinig liefde voor hun beroep hebben?

W. A. B.

¹⁾ Op p. 141 deelt de schrijver mede dat ons land *overbevolkt* is. Hoe kort geleden verkondigde professor K. in zijn praedvles voor de „Ver. v. Staathuishoudkunde en Statistiek” de omgekeerde meening!

C. H. Becker „Vom Wesen der deutschen Universität“. 1925, Verlag Quelle u. Meyer in Leipzig.

Op de derde jaarlijksche bijeenkomst van de Europeesche Studentenhulp te Elmau in Opper-Beieren hebben vertegenwoordigers van verschillende volken over de idealen der universiteit in hun land gesproken; het begin werd gemaakt door den Pruisischen onderwijs-minister, Professor Becker, met de rede die hier voor ons ligt. Prof. Becker, een uitnemend geleerde, heeft als bewindsman in het nieuwe Deutschland zeer veel voor de Deutsche Universiteiten kunnen doen, en daarom is deze algemeene uitspraak van bijzonder belang, ook voor ons. Het is toch geen gewoon geval, dat een minister zich uitvoerig en ernstig over het wezen der hoogeschool uitlaat, en dit niet in conventioneele woorden. Hij verklaart dan, dat naar het Deutsche volksbewustzijn de universiteit in wezen niet veel met vak- en beroepsopleiding te doen heeft, en niet hierom als een nationaal heiligdom geldt, maar omdat in haar de reine dienst der wetenschap voorzit. Het onbaatzuchtig en doellooze streven naar kennis en waarheid stempelt haar. Het reine weten is voor den Duitscher een heilige zaak. Dit maakt de innerlijke vrijheid ten opzichte van ieder probleem de eerste en principieele eisch. „Vragen, vorschén is alles!“ De middeleeuwsche universiteit was nog een vakhoogeschool, maar als kind der achttiende-eeuwsche „Aufklärung“ ontstond de moderne, Deutsche universiteit in het begin der 19e eeuw, toen vrijheid in het geheele maatschappelijke en geestelijke leven geëischt werd. In tegenstelling met het positivisme, dat de westersche universiteiten beheerschte, ontwikkelde zich aan de Deutsche het idealisme. Behalve bij de orthodoxe Protestanten en de Katholieken gelden bij de meerderheid der Duitschers nog steeds Kant en Goethe als de hoogste zinnebeelden der beschaving. Op eigen wijze heeft zich ook in de Deutsche universiteiten de liberale kern ontwikkeld en voornamelijk tot twee resultaten geleid, n.l. het kommunele zelfbeheer en de autonomie. Die autonomie is in hoofdzaak ideëel, want de regeering benoemt de professoren en houdt de koorden der beurs in handen, maar de eenmaal benoemde hoogleeraar is vrij in zijn onderwijs en de faculteiten dragen den nieuwen professor aan de regeering voor, wat in de practijk van groote waarde mag genoemd worden. Bovendien beslissen de faculteiten geheel vrij wie als privatdocenten toegelaten worden en uit deze spruiten de professoren voort. Indirect oefenen de faculteiten dus op deze wijze wederom grooten invloed uit op de keuze hunner opvolgers. Het privatdocentschap is een vrij beroep, — maar of die vrijheid in waarheid niet beperkt wordt, doordat het ook voor een groot deel een onbetaald beroep is? Absoluut vrije keuze heerscht hier, alleen naar verdienste, — zooals de spreker erkent, ten minste in theorie, wat eene zeer belangrijke beperking bevat. Ik had ook vaak den indruk, dat de Deutsche privatdocent, meer dan de Nederlandsche, aan „zijn“ professor verbonden is.

Met de ook in Deutschland zegepralende natuurwetenschappelijke methode, met philologie en historicisme moest onvermijdelijk het specialisme zijn intree doen, zelfs de filosofie werd vakwetenschap.

De schrijver erkent de enorme beteekenis van de verbintenis der reine wetenschap met de practijk des levens en de technische eischen, maar hoog houdt hij daarbij, en de Deutsche universiteit eveneens, het zuiver ideale doel der wetenschap. Toch mag dit niet, zooals bij vele Deutsche beoefenaren der geesteswetenschappen het geval schijnt te zijn, leiden tot afschrik voor het tegenwoordige. De jongen echter, „die Jungen jeden Lebensalters“, zoeken naar een uitbreiding van het wetenschapsbegrip, naar verbinding met het aktuele leven ook in de geesteswetenschappen, en daarom ook met het heden: de Sociologie, voor welke eindelijk erkenning aan de Deutsche universiteiten Minister Becker meer dan één ander gedaan heeft.

Hij ziet die nieuwe wetenschap als: „eine phänomenologische Gegenwartsbetrachtung, von der zu wünschen ist, dass sie das Gegebene zugleich als ein historisch Gewordenes und in seiner Gegenwartslage als ein durch mancherlei Faktoren Bedingtes zu erfassen sich bemüht“; dus *Sociographie!* door den schrijver „Auslandskunde“ genoemd, — het eigen land moet echter precies zoo bestudeerd worden. Minister Becker verdedigt ook de beteekenis der Psychologie voor deze nieuwe studierichting, aan welke hij de meest principieele waarde in het komende denken toekent. „Der Kampf um die Soziologie ist im Grunde der Kampf um den neuen Wissenschaftsbegriff.“

Wanneer de andere Elmauer redevoeringen even veel bevatten, dat de kennisname overwaardig is als die van Minister Professor Becker, dan moeten wij ons verheugen over de aangekondigde gezamenlijke publicatie.

S. R. S.

Albert Londres, „Au Bagne” 287 blz., 1923, en „Dante n'avait rien vu” (Biribi), 254 blz. Albin Michel Editeur, Parijs 1924. Prijs 7 fr. 50 ieder.

Beide boekjes, wier inhoud oorspronkelijk verschenen is in den „Petit Parisien”, verdienen, dunkt mij, hier besproken te worden, daar zij zeer merkwaardige menschelijke en maatschappelijke verschijnselen aan het daglicht brengen, die niet slechts den strafpoliticus, maar ook den sociaalpsycholoog en den socioloog belang inboezemen, en zeker niet minder den positieven ethicus. Beide schilderen immers diepste diepten van menschelijke ellende op vrij groote schaal, en jaarlijks herhaald, door den zeker welgezinden Franschen wetgever direkt resp. indirekt veroorzaakt. Het zeer belangwekkende probleem bestaat uit de tegenstelling in den toestand beider strafplaatsen en in de veroorzaking der namelooze, onduldbare ellende. In de strafkolonie in Fransch Guyana, waar de behandeling der gestraften door de hoogere en lagere autoriteiten in het geheel niet slecht schijnt te zijn, en zeker niet onmenscheijk, zelfs wel humaan, is de wet onbegrijpelijk verkeerd en . . . onrechtvaardig! Wie voor een grooter aantal jaren tot dwangarbeid veroordeeld wordt, is na afloop daarvan niet vrij, maar moet in de kolonie blijven, waar geen werk voor hem te vinden is, en hij dus verhongert of stelen moet. De bedoeling was, ten koste dezer ongelukkigen, de kolonie tot ontwikkeling te brengen, welk wonderlijk naïef plan natuurlijk volslagen mislukt is: de kolonie is nog niets na veertig jaren van onnoozelheid.

In Biribi zijn de voorschriften niet zoo kwaad, maar . . . de uitvoering door de onderofficieren doet aan de hel denken! Het geliefde woord sadisme is op hun geraffineerde wreedheid haast toepasselijk. Londres richtte aan het slot van beide boekjes zeer ernstige vertoogen tot de betrokken Ministers; de bladen meldden, dat voor Biribi al (!) een Commissie benoemd is!

In beide gevallen is het wonderlijk, hoe ongelooflijk veel de menschelijke natuur uithoudt, en welke ernstige fouten regeeringen maken en volken duldten. Na de uitnemende aansporing door Londres, ware het wel zeer gewenscht, dat eens een grondige studie van deze droeve brokken menschheid gemaakt werd.

S. R. S.

Leonard Stein, „Zionism”, 200 blz. London, Benn, 1925. Prijs 6/.

De schrijver is een belangrijke persoon in de Zionistische Organisatie in Engeland, en mag dus als een autoriteit beschouwd worden. Van belang is, dat hij de Arabieren als een gezeten deel der bevolking van Palestina beschouwt en wel veel talrijker dan de Joden ook in het gunstigste geval tellen zullen; de bevolking-

toename is aan beide zijden ongeveer gelijk. Stein is een voorstander van het kulturele Zionisme, hij verwacht in Palestina het geleidelijk opbouwen van een veelzijdig Joodsch sociaal leven, zoowel in de steden als op het land, en wel met inachtneming van de productiviteit van het land en zonder andere gemeenschappen te schaden. Onze tijd heeft in dit opzicht juist een moeilijkheid in Palestina geschapen, n.l. door het opwekken van het nationaliteitsgevoel, dat vroeger hier, en eveneens in Klein-Azië zoowel als op den Balkan, ontbrak. De Joden hadden het vroeger daardoor eigenlijk gemakkelijker in Palestina, tegenwoordig staan zij met hun kultureel Zionisme tegenover het Arabisch nationalisme. En wij mogen aannemen, dat dit niet meer verdwijnen zal. Nu is echter een binationaal land heel wel mogelijk, mits beide partijen zelfbeheersching, gevoel voor billijkheid en wijsheid bezitten. In Europa bleken deze vaak onvoldoende voor dit doel. Zal Palestina ons een voorbeeld geven?

S. R. S.

G. A. H. Wiebols. De toekomstige bevolkingsgrootte van Nederland. Diss. 136 blz. Vlaardingen. N.V. Dorsman en Odé's boekhandel en drukkerij. 1925.

Men kent de kwestie, die de twee bekende statistici prof. V e r r i j n S t u a r t en prof. M e t h o r s t verdeeld houdt, n.l. of de daling der geboorte, gepaard aan die der sterfte, ten slotte al dan niet tot een stabilisatie der bevolking van ons land zal leiden. Deze kwestie is het onderwerp van het academisch proefschrift, waarop de heer Wiebols aan de Rotterdamsche Handelshoogeschool den doctorsgraad behaalde.

Hij pakt haar van de wiskundige zijde aan, d.w.z. hij berekent op de wijze als de actuaire bij een levensverzekeringmaatschappij pleegt te werken, hoe groot de bevolking in het jaar 2000 zal zijn, als de tot dusver gedurende een niet al te korten tijd aangetroffen ontwikkeling ook in de toekomst aanwezig zal zijn. Hij verzuimt natuurlijk niet erop te wijzen, dat deze onderstelling slechts een... onderstelling en dus willekeurig en speculatief is. Maar zijn methode is de eenig mogelijke om een inzicht in de waarschijnlijkheden der toekomst te krijgen, doordat zij haar binnen zekere grenzen beperkt.

Een alleszins te billijken en het onderzoek sterk vereenvoudigende vinding is het, dat hij niet met de geheele bevolking opereert, maar slechts met het aantal vrouwen in den vruchtbaarheidsleeftijd (15—49 jaar). Van deze maakt hij een „tafelbevolking”, n.l. de denkbeeldige zoowel in grootte als in leeftijdsopbouw stabiele bevolking, die ontstaan zou, als gedurende een menschenleeftijd jaarlijks hetzelfde aantal meisjes geboren werd, die allen volgens de voor elken leeftijd bij de achtereenvolgende volkstellingen gevonden constante sterftekans afstierven, dus met verwaarloozing van het migratie-element. Hij berekent dan de toekomstige vruchtbaarheid en de toekomstige sterftekans om aldus te komen tot den toekomstigen leeftijdsopbouw der bevolking.

Wij kunnen hier onmogelijk een uiteenzetting geven van de gevolgde methode en van de veronderstellingen, van welke de schrijver telkens uitgaat; dat zou ook niet in de lijn van dit tijdschrift liggen. Genoeg zij het te vermelden, dat hij het standpunt van M e t h o r s t als het juiste aanwijst, doch meent, dat deze niet ver genoeg op de kwestie is ingegaan. Ten slotte komt hij tot deze conclusie, dat bij zijn veronderstelling de bevolking van Nederland in 1950 kan worden gesteld op $9\frac{1}{2}$, in 2000 op 12.7 miljoen inwoners en dat het gemiddelde geboortecijfer in 1940—'50 zal zijn 20.77 (thans ongeveer 25), in 1990—2000: 17.49, het sterftcijfer (thans ongeveer 10) resp. 11.11 en 13.40. Hij merkt dan nog op, dat zijn berekening nauwkeuriger had kunnen zijn, als er meer statistische gegevens

voorhanden waren geweest, o.a. over de leeftijdsverhouding der echtparen en den leeftijd der van echt gescheidenen, die thans ontbreken (die echter voor Amsterdam dank zij de gedetailleerde bevolkingsstatistiek wel aanwezig zijn); voor een deel is dit het gevolg van de bezuiniging op de statistiek, waardoor bij de bewerking der telkaarten van de laatste volkstelling niet alle daarop voorkomende gegevens zijn bewerkt en de aan de bevolking voor de invulling van niet bewerkte vragen opgelegde lasten vruchteloos zijn gebleven. Voorts bepleit hij de samenstelling van een familiestatistiek door een meer gedetailleerde bewerking der geboorte- en der sterftekaarten, waaruit veel betere gegevens omtrent vruchtbaarheid en sterftekansen te verkrijgen zijn.

En hiermee zou de schrijver gevoeligelijk zijn werk hebben kunnen eindigen. Hij voegt er echter nog een slothoofdstuk aan toe, waarin hij in enkele bladzijden het terrein der bevolkingsleer en bevolkingspolitiek doorloopt en nagaat, welke conclusies zijn resultaat ten gunste of ten ongunste van het neo-malthusianisme rechtvaardigt. Hij constateert, dat een verder doordringen van deze praktijk geen reden behoeft te zijn om te „vreezen”, dat de bevolking in de toekomst zal verminderen. Het is een probleem op zichzelf, of hier van „vrees” dan wel van „hoop” moet worden gesproken, een probleem, dat buiten het bestek van het werk valt en dus beter onbesproken ware gebleven, te meer waar hij zelf zegt, dat hij het eigenlijke bevolkingsvraagstuk, dat statistisch niet tot oplossing is te brengen, niet heeft aangeroerd.

Volkomen juist is zijn slotopmerking, dat de door hem gevolgde methode een begin vormt van een onderzoek van het vraagstuk, dat veel dieper gaat dan tot dusverre ooit is geschied en tot nog dieper gaand onderzoek uitlokt. Het door hem verkregen resultaat is zeker den bijzonder omvangrijken arbeid, dien hij daarvoor heeft moeten verrichten, wel waard.

J. H. VAN ZANTEN.

Gedenkboek R. Schuiling. 380 blz. P. Noordhoff, Groningen, 1925. Prijs f 7.50; geb. f 9.—.

Ter gelegenheid van den 70en verjaardag van den bekenden aardrijkskundige R. Schuiling verscheen bij de firma Noordhoff te Groningen een Gedenkboek, waarvan de rijke inhoud eenig denkbeeld geeft van de omvangrijkheid van het geografische studieveld. Vele bijdragen hebben betrekking op den mensch en de maatschappij.

Prof. van Blom wijst in zijn „Dorpscommunisme uit geslachtenbezit?” op den eigenaardigen, onzekeren rechtstoestand van het Urker Hooiland. Het kadaster noemt soms als eigenaren der perceelen van dit Hooiland „Gemeente Urk en consorten”, doch de grondbelasting wordt betaald door de „Landerskas”, terwijl de grasgenooten georganiseerd zijn in de „Landerskerk”, welke naam echter geen aanduiding is van een kerkegoed. Het Hooiland is verdeeld in 10 stukken, „verdelingen”, elke verdeling weer in 28 „stammen”, ieder met een eigen, telkenmale door een paaltje aangegeven, „stam”-teeken. In deze teekens ziet Prof. van Blom de aanduiding van oude, rechthebbende Urker „stammen” of families en aldus een overblijfsel in splintervorm van de geslachtenorganisatie, die oudtijds in West-Europa heeft bestaan. Een vergelijking met soortgelijke eigendomsverhoudingen op West-Ameland versterkt den geleerden schrijver in zijn meening.

Professor Boerman geeft eenige algemeene beschouwingen over den tuinbouw in Nederland. Na dit bestaansmiddel getypeerd te hebben als de handwerkerslandbouw bij uitnemendheid, beschrijft hij den invloed van het physisch-geographisch milieu en van de verkeersligging op de ontwikkeling van den Nederlandschen tuinbouw. Schrijver eindigt met aan de hand der cijfers de economische beteekenis van onzen tuinbouw te bepalen. Kaarten en foto's verduidelijken deze lezenswaardige studie.

De heer Van Deursen gaf een interessante critische bijdrage over den regenval in Palestina, in verband met den achteruitgang des lands. Velen zien inderdaad een dergelijk verband, waartoe de vage mededeeling van den klimatoloog Hann wel aanleiding geeft. Nu zijn er in Palestina reeds in de eerste eeuw na Chr. regenmetingen gedaan; volgens Rabbi Jehuda viel er toenmaals tijdens den eersten vroegen regen 1 Tefach, tijdens den tweeden en derden 2 en 3 maal zooveel. Van Deursen beantwoordt achtereenvolgens de vragen: wat is de vroege regen; wat is de Tefach; welke winden zijn het, die vroeger en nu den regen en de droogte veroorzaken; welke overeenkomst is er tusschen het heden en het verleden ten opzichte van het klimaat, b.v. in de verdeling der regentijden, de ongelijkmatigheid, de droge perioden, de nachtmist? Bij de beantwoording dezer vragen maakt de schrijver een ruim gebruik van de gegevens, die de Bijbel en Talmud bieden; zij voeren hem tot de uitspraak, dat een klimaatverandering niet waarschijnlijk is.

De heer Mulder geeft een uitvoerige landbeschrijving van de provincie Drente, terwijl de heer Wiltink Zuid-Beveland beschrijft.

De heer Van Velthoven geeft eenige opmerkingen over de ligging van zee-handelssteden, waarbij hij nagaat, in hoeverre de omringende natuur van invloed was op de ontwikkeling dezer steden. Hij waarschuwt tegen de voorstellingen, waarbij aan dezen geografischen factor een veel te groote invloed wordt toegekend. „Bij nadere beschouwing komt men tot de voorstelling, dat de durf en kracht van de Amsterdamsche burgers, gesteund door een hen gunstig gezinde landsregering, als hoofdoorzaak moet gelden” voor den bloei van Amsterdam. Zeer zeker speelt de physisch-geografische factor een groote rol, maar er zijn ook sociale krachten werkzaam, waarmede men eveneens rekening dient te houden.

Wij besluiten het overzicht van dit mooie boek met te wijzen op de bijdrage van Prof. Steinmetz, getiteld: Een nieuwe richting in de Ethnologie, waarmede de z.g. kultuur-historische bedoeld wordt. Na te hebben aangetoond, dat hier van *methode* eigenlijk geen sprake is, wijst de geleerde schrijver op het eenzijdige van deze nieuwe richting, die de studie der Ethnologie wil beperken tot het gebied en de verspreiding der kultuur, benevens de wegen, waarlangs de beschavingsvormen van het eene naar het andere gebied gekomen zijn. Vooral het laatste vraagstuk achten zij van groot belang, daar' ze in den bekenden strijd tusschen overname (imitatie) en spontaan-ontstaan van bepaalde vormen, zich geheel geschaard hebben aan de zijde van hen, die spontaneïteit uitgesloten achten. Deze richting zou men kunnen kenschetsen als ultra-imitatisme; zij kan niet meer zijn dan een tijdelijke ziekte der Ethnologie, een kinderziekte van deze nog jonge wetenschap, waarin men nog vaak de illustratie met losse voorbeelden in de plaats stelt van de methodische inductie. De natuurlijke neiging van de meeste menschen tot simplisme heeft ook de hand in het spel. Maar simplisme is nooit de weg tot de waarheid, wel tot succes. De sociale ethnoloog, zoo eindigt de schrijver zijn betoog, zal niet zoo licht de spontaneïteit over het hoofd zien, welke in de innerlijke en sociale verschijnselen zoo zeer overheerscht, dat een werkelijk overgenomen denkbeeld per sé en spoedig veranderingen ondergaat, en alleen waarlijk overgenomen wordt, wanneer de noodige rijpheid hiertoe reeds bereikt is, het overnemen dus haast niet meer dan een lichte hulp kan heeten, als het tikje tegen den barometer.

J. VERWEYL.

Hedendaagsch Fetischisme, door Carry van Bruggen. — Em. Querido, Amsterdam. 244 bldz. Prijs f 5.50.

Om te beginnen een levensbeschouwing, waarin levensdrift, verheerlijking van het leven, triomf van levensdrift over Rede den toon aangeeft, „O waan, die voor menschen de „Zuivere Rede” in het uitzicht stelt!” De vijandschap tusschen Rede en

Levensdrift wordt ons gedemonstreerd als die tusschen het subjectief speculatieve en het zich objectief wanend positivistische.

In tegenstelling tot Plato's wijsheid door verwondering, wordt het zoo algemeen geldend vanzelfsprekendheidsgevoel, dat goed onderscheiden tegenhoudt, veroordeeld. Een afstompende werking van het vanzelfsprekendheidsgevoel vormt o.a. het zich niet verwonderen over het uitsluitend voorkomen van rassen, soorten, groepen, het ontbreken van exemplaren en individuen.

Het is meer in het bijzonder de zucht om verkeerd te groepeeren naast de onmacht om te onderscheiden, die, volgens schrijfster, vele ficties en begripsverwarringen, bijzonderlijk die omtrent taal, beheerscht. Maar terwijl de drift naar het goedgeachte redelijke doodsdrift is, is levensdrift de drift naar het slechtgeachte en naar het absurde.

Zoo heeft de mensch op meer dan een wijze deel aan de Tweespalt. Redelijkheid en zedelijkheid zijn gelijkgerechtigd aan, gelijkwegend met redeloosheid en zedeloosheid.

Zijn sommige individuen tot de wijsheid, andere tot de zotheid geroepen, sommige tot het recht, andere tot het onrecht, zoo kunnen zij daarin toch gelijkwaardig zijn.

In de gangbare maatschappijbeschouwingen zien we tegenspraak tusschen kudde en individuen, levensdrift dooft als kuddedrift de rede. Het absurde is noodzakelijkheid. Maar terwijl aan de fundamenteele gelijkwegendheid tusschen goed en wijs eenerzijds, slecht en zot anderzijds niet te ontkomen valt, kan ze door den mensch niet worden aanvaard.

De immanente voorkeur voor het zinvolle boven het zinledige, voor recht boven onrecht, is van altijd, van overal. Zelfs de schijnheiligheid heet terecht een hulde aan de deugd. En zelfs menschen die de Rede niet erkennen als richtsnoer, wijzen de qualificatie „redeloos” van de hand.

In zijn ware gedaante kan het absurde nimmer worden gediend. Zoo heerscht de zelfvermomming souverain.

Na deze meer algemeene levensphilosofie gaat Mevrouw van Bruggen de rol na, die de uit het begrip der zelfvermomming voortvloeiende dwalingen in wat omtrent Taal als vanzelfsprekend gangbaar is, spreken.

Alles wat op dit gebied uit hetzelfde begripsdefect bleek te kunnen worden afgeleid, wordt onderzocht.

De moeilijkheid komt vooral voort uit de verschillende rol die Taal in leven en samenleving speelt als landstaal, voertaal, kunsttaal.

Landstaal brengt schr. tot beschouwingen over landaard en volkskarakter, waarbij zij de ontoereikendheid van nationaal verband wil blootleggen en elke andere groepeeringswijze als *wezenlijker* wordt aangemerkt. Steeds wordt de taal ge-forceerd in dienst van het nationalisme. Wel met types als „beursspeculant”, „huisjesmelker”, „motorploert”, komen bezitters derzelfde moedertaal samen, maar de „Representanten der Weltseele” zullen elkaar nooit ontmoeten. De kudde heeft haar Fetisch, maar de eene kudde heeft geen zier respect voor den Fetisch van de andere.

De taalwetenschap staat onder de beheersching van het nationalistisch aristocratische, de redevervalschende kastedrift.

Aan de hand van voorbeelden tracht Mevrouw van Bruggen het redeloos opportunistisch karakter van het moderne nationalistisch purisme aan te toonen.

Hier heerscht kuddewaan, zelfvermomming des Absoluten. Hoe weinig het woord uitdrukt wat het benoemt, ziet men vooral bij het onbewust gebruik van hetzelfde woord in verschillende beteekenissen.

Het op zoo diverse wijze werkend associatieproces versterkt de ficties omtrent de eigen taal. Wanneer woorden werkelijk expressief waren, zouden ze als muziek en schilderkunst internationaal expressief moeten zijn.

Dwaling omtrent de beteekenis der taal uit zich ook in het zinlooze, fictieve van datgene wat als „taalgevoel” als vanzelfsprekend geldt. Al heeft men er geen behoorlijke bezwaren tegen kan men toch een afkeer van Kolléwijn'sche „tee” en „mens” hebben.

Schrijfster is daarom in het bijzonder verheugd als letterkundige het taal-fetischisme te mogen bestrijden en aan te toonen hoe Levensdrift over Rede triu-
feert, omdat ze daardoor den weg naar wezenlijke onderscheidingen meent te helpen kunnen vrijmaken. Vooral ook omdat het daarbij gaat om belangstelling voor de grootsche problemen van menschelijken geest en menschelijk hart, heeft zij tot zekere hoogte belangrijk werk geleverd. Haar boek bevat een rijk gedocumenteerde studie, waarin veel juiste en rake dingen worden gezegd.

Maar evenals aan menigen pioniersarbeid, is ook aan haar werk veel gebrekkigs eigen. Of de gekozen titel, die terecht het oorspronkelijk voorgenomene „De Taal” niet handhaaft, geheel aan den inhoud beantwoordt, is om te beginnen reeds eenigermate twijfelachtig. Het oprichten van en buigen voor hedendaagsche afgoden wordt ons niet in zijn vollen omvang en niet bij uitsluiting vertoond.

In de tweede plaats is het boek door ontbrekende hoofdstuktitels en inhoudsopgave niet overzichtelijk.

Een veel zwaarder grief is echter de, soms zelfs wat rauwe, overdrijving, waarvan menig deel blijkt geeft en die waarschijnlijk wel met drieërlei verband houdt: 1o. met de o.i. verkeerde opvatting die schrijfster bezit van „critiseeren”, hetwelk h.i. vernietigen (bldz. 10), dood(en) (bldz.) 23) zou beteekenen. 2o. met haar vooropgezet a- of antinationalisme. En 3o. met haar voorbijzien, dat naast irrationaliteit ook rationaliseering essentieel is voor het leven.

Door negatie van het goede in tegenstanders, waarmee zoowel die onjuiste opvatting van critiek als eenzijdige veroordeeling van patriotisme samenhangt, loopt schrijfster gevaar de dupe te worden — of wil misschien bewijzen mede dupe te zijn — van dezelfde „preconceived idea” als waartegen zij voortdurend en o.i. terecht meent te moeten waarschuwen.

Eenzijdig is schrijfster in haar absolute afkeuring van sommige groepeerings (blz. 25). Eenzijdig is zij wanneer zij elken student van goeden huize partij laat kiezen voor den economisch sterken werkgever (bldz. 61). Eenzijdig is zij wanneer zij elke indeeling naar volken absurd en redeloos noemt (bldz. 62). Eenzijdig is zij waar zij zegt dat nationalisme ligt op den bodem van al wat „slecht” en al wat „absurd” is (bldz. 76). Eenzijdig is zij, wanneer zij alles wat over „landaard” en „volkskarakter” wordt georakeld onwaarachtig en onsamenhangend noemt (bldz. 77 en verder). Eenzijdig is de schildering der Kastedrift (82). Eenzijdigheid en overdrijving worden ons niet dikwijls bespaard. Wanneer men het boek zou mogen beschouwen als strijdschrift tegen de vele geschriften, die even eenzijdig het nationalisme propageeren, zou men een en ander over het hoofd moeten zien. Waar het echter hooger aspiraties heeft en zelfs „den weg naar de wezenlijke onderscheidingen, tegen ongegronde gangbaarheden in”, wenscht „te helpen vrijmaken” had men van deze zeer knappe, zeer doorwrochte, in het algemeen goed verzorgde studie nog iets beters mogen verwachten dan zij reeds geeft.

H. L. A. V.

Het stukje, getiteld *Naamsverwarring?* is in de afl. II ten onrechte geplaatst in de rubriek „Boekbespreking”; het behoort thuis onder „Varia”.